

Structureel herstel vergt actief milieubeleid

Onder de titel "1995: conjunctuurherstel of economisch herstel?" presenteerde secretaris-generaal L.A. Geelhoed van het Ministerie van Economische Zaken in *ESB* van 4 januari het traditionele nieuwjaarsartikel. Cruciaal uitgangspunt in dit artikel is dat West-Europa zijn produktiestructuur ingrijpend zal moeten aanpassen. Voor dit uitgangspunt voert Geelhoed drie redenen aan: de hoge begrotingstekorten gecombineerd met een aanzienlijke collectieve-lastendruk en een lage werkgelegenheidscreatie, een verschuiving in de wereldhandelsrelaties, en de noodzaak de economische ontwikkeling om te buigen in een meer duurzame richting.

In het vervolg van het artikel gaat Geelhoed in op mogelijke beleidsmaatregelen om deze problemen tegemoet te treden. Opmerkelijk hierbij is dat hij met de derde genoemde reden, de noodzaak van een ecologische transformatie van de economie, in de rest van het artikel niets meer doet. Dat is een gemiste kans want juist de noodzaak van deze ecologische aanpassing kan richting geven aan het Nederlandse (economische) beleid.

De Nederlandse produktiestructuur
In de visie van Geelhoed is de aanpassing van de produktiestructuur in Nederland des te meer noodzakelijk daar "wij relatief sterk zijn vertegenwoordigd op produktmarkten die weinig groei beloven, zoals de voedingsmiddelen- en de bulkchemie-markt, terwijl wij achterblijven op de expanderende produktmarkten met een hoge kennisintensiteit" (blz. 6). Zou Geelhoed ook aandacht hebben besteed aan de noodzaak van een ecologische revitalisering van de Ne-

derlandse economie, dan zou hij tot een breder inzicht in de Nederlandse economische structuur zijn gekomen. De Nederlandse economie wordt sterk gedomineerd door sectoren die een grote mate van milieubelasting met zich brengen. Naast de bulkchemie gaat het hierbij om de basismetaal, de intensieve veehouderij, de glastuinbouw en de transport- en distributiesector. Dit zijn sectoren die (mogelijk met uitzondering van de transport- en distributiesector) weinig groei beloven, maar bovenal sectoren waarvan een verdere (ongewijzigde) groei waarschijnlijk ook ongewenst is omdat de maatschappelijke baten – weinig werkgelegenheidscreatie gecombineerd met een aanzienlijke milieubelasting – wel eens negatief zouden kunnen zijn.

Onderzoekssubsidies

Wanneer Geelhoed meer aandacht zou hebben besteed aan de noodzaak van een ecologische revitalisering dan zou hij ook anders hebben aangekeken tegen de door hem geconstateerde kloof tussen de R&D-inspanningen die met publieke middelen worden (mede)gefinancierd, en de door de marktsector uitgeoefende vraag. Gevestigde bedrijven hebben immers de begrijpelijke neiging om hun positie te versterken op het eigen marktsegment en daar dan ook de R&D-inspanningen primair op te richten. Indien kan worden geconstateerd dat de Nederlandse economische structuur te eenzijdig, te kwetsbaar en ecologisch ongewenst is, dan zullen de publiek gefinancierde R&D-inspanningen ook niet mogen aansluiten bij de vigerende marktvraag maar juist nieuwe vraag en nieuwe oriëntaties moeten uitlokken. Het is dan ook betreurenswaardig dat het kabinet in het kader van de begroting 1995 uitgeroemd diep heeft gesneden in de budgetten voor milieue- en energietechnologie-onderzoek, uitgeroemd sectoren die ondermeer volgens de Oeso juist voor Nederland zeer goede marktkansen bieden voor de middellange en lange termijn; sectoren ook waarvoor in Nederland in potentie een goede kennis- en produktie-infrastructuur bestaat.

De rol van de overheid

Opmerkelijk is de constatering van Geelhoed aan het slot van het artikel dat "De kern van het probleem waarvoor we staan, is dat het economisch

handelen, zowel extern als intern steeds meer buiten het bereik van de staat, en van de intermediaire verbanden waarvan hij zich bedient, is geglipt" (blz. 8). Vraag hierbij is in hoeverre het economisch handelen niet ook buiten het bereik van de staat 'wordt geduwd'. In een politiek klimaat waarin het paradigma van het marktmechanisme geldt en de terugtrekkende overheid als doel op zich wordt beschouwd, mag de overheid zich niet beklagen over een afnemende greep op het economisch handelen; het is dan immers mede een gevolg van eigen politieke keuzen.

Indien Nederland zijn economische positie – binnen ecologische randvoorwaarden – wil consolideren en versterken, dan zijn geheel nieuwe oriëntaties noodzakelijk. Het gaat hierbij om economische activiteiten met een hoog kennisniveau, grote toegevoegde waarde en met – in potentie – de wereld als mogelijke afzetmarkt. Uitgeroemd de overheid beschikt over instrumenten om een dergelijke economische omslag te maken. In de eerste plaats financiële instrumenten zoals subsidies en fiscale faciliteiten, ter stimulering van die soorten van onderzoek die zicht bieden op technologieën die ecologisch inpasbaar zijn en die economisch interessante perspectieven bieden. Aanvullend daaraan kunnen financiële faciliteiten behulpzaam zijn bij marktintroductie. In de tweede plaats een mix van fiscale maatregelen waarmee de externe kosten van economische activiteiten meer in de prijzen daarvan tot uitdrukking komen¹.

Dat vereist echter een overheid die niet terugreedt, maar die initieert, stimuleert en faciliteert op basis van een samenhangende visie op een samenleving die sociaal, economisch en ecologisch houdbaar is.

**A.J.M. van den Biggelaar
P. van der Veer**

De auteurs zijn werkzaam bij de Stichting Natuur en Milieu.

¹ A.J.M. van den Biggelaar, L. Reijnders en P. van der Veer, Belemmeringen voor een duurzame ontwikkeling, *ESB*, 5 januari 1994, blz. 9-13.